

Πανεπιστήμιο Αθηνών
Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ

Σπύρος Α. Μοσχονάς

Γλωσσικές ιδεολογίες

28/5 & 4/6/2014

- » Γλωσσικές στάσεις (language attitudes)
- » Γλωσσικές ιδεολογίες (language ideologies)
 - ▶ Ιδεολογίες στη γλώσσα
 - ▶ Ιδεολογίες για τη γλώσσα
 - ▶ «Λαϊκές» ιδεολογίες
 - ▶ Γλωσσολογικές ιδεολογίες

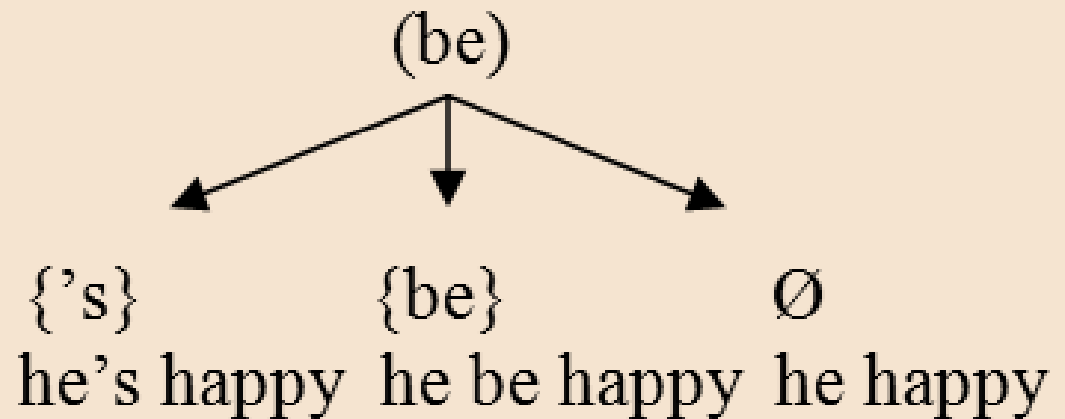
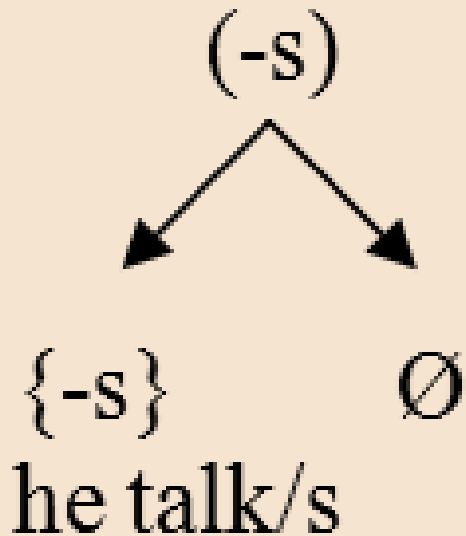
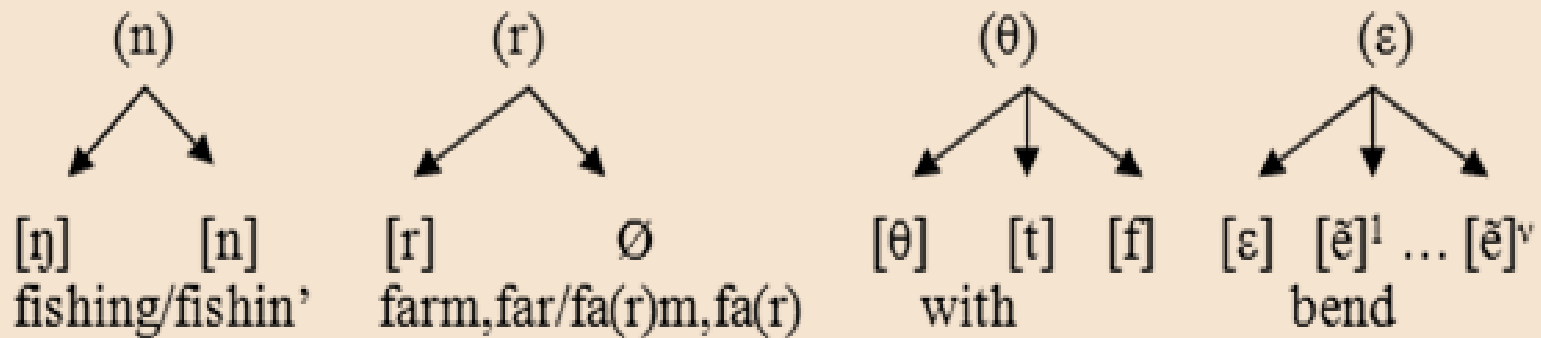
Ρυθμιστική/κανονιστική αντίληψη

Μελέτες γλωσσικών στάσεων

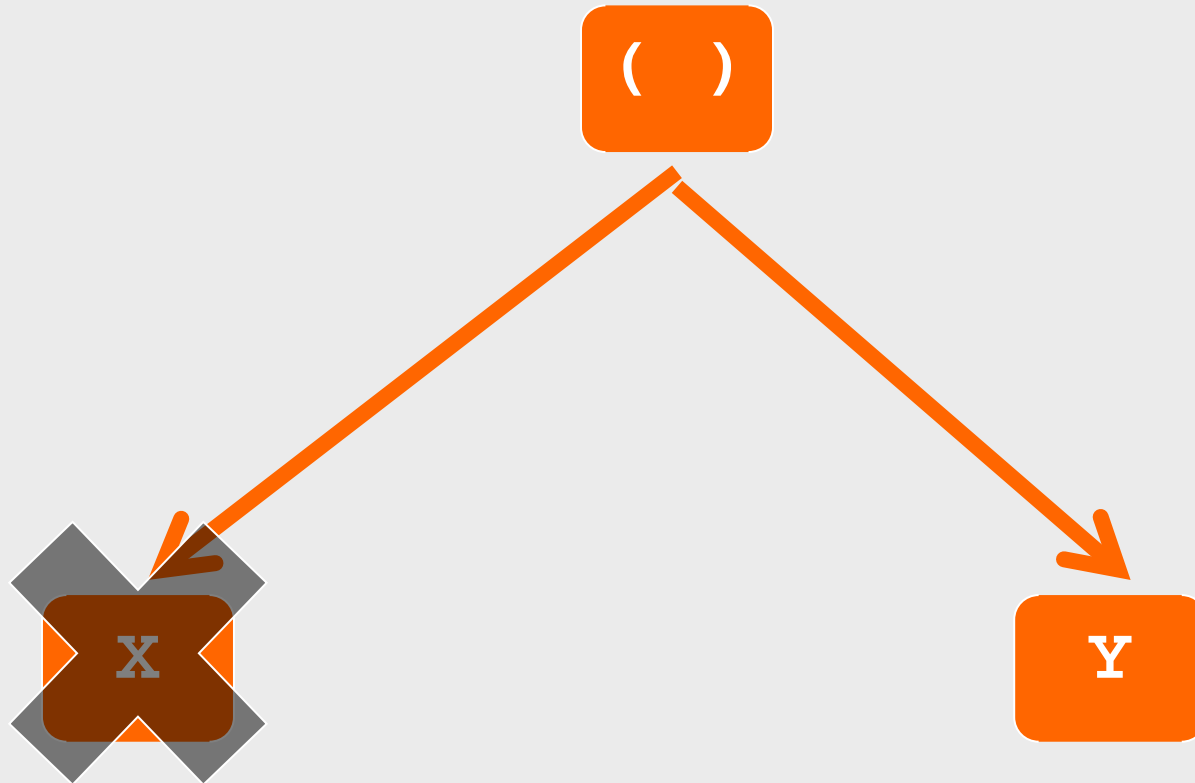
Αντιληπτική διαλεκτολογία (D. Preston)

Γλωσσικά ζητήματα (Σ. Μοσχονάς)

Γλωσσικές μεταβλητές

Ρυθμιστική στάση: διορθωτικές πράξεις

Διορθωτικά ρεπερτόρια

- » **ADVICE/ADVISE** "Advice" is the noun, "advise" the verb. When Ann Landers advises people, she gives them advice.
- » **DOUBLE NEGATIVES** It is not true, as some assert, that double negatives are always wrong; but the pattern in formal speech and writing is that two negatives equal a mild positive: "he is a not untalented guitarist" means he has some talent. In informal speech, however, double negatives are intended as negatives: "he ain't got no talent" means he is a lousy musician.
- » **SPLIT INFINITIVES** For the hyper-critical, "to boldly go where no man has gone before" should be "to go boldly. . . ." [...] so many people are offended by split infinitives that it is better to avoid them
- » **ENDING A SENTENCE WITH A PREPOSITION** A fine example of an artificial "rule" which ignores standard usage. The famous witticism usually attributed to Winston Churchill makes the point well: "This is the sort of pedantry up with which I cannot put."

Διορθωτικά ρεπερτόρια (ΕΣΡ)

«Είναι καιρός ο καθένας να αναλάβει τις ευθύνες του. Και μόνον μερικά -και συχνά επαναλαμβανόμενα- γλωσσικά φαινόμενα, είναι αρκετά για να ευαισθητοποιήσουν την κοινή γνώμη. Έτσι ακούμε:

- * *των υπάρχοντων προβλέψεων*
- * *των αναληφθέντων πρωτοβουλιών*
- * *πιθανά αντί πιθανόν*
- * *εκ των ουκ άνευ αντί εκ των ων ουκ άνευ*
- * *ενδεχόμενα αντί ενδεχομένως*
- * *προηγούμενα αντί προηγουμένως*
- * *παρήγγειλε αντί παράγγειλε (προστακτική)*
- * *εξήτασε αντί εξέτασε*
- * *ασκώ αντί εξασκώ*
- * *πραγματεύομαι αντί διαπραγματεύομαι*
- * *μετοικίζω αντί μετοικώ*
- * *πλησίασε στο σω(ο)ρό (του νεκρού) αντί στη σορό*
- * *η πληροφορία διαρρέει και δεν τη διαρρέουν.»*

Parakostas J., "Which language is shaped by the media", *Eleftherotypia*
19/6/2006

Γλωσσολογικές

Πώς ετυμολογείται η **διδάσκαλος**; Το η «σκέλος» της, βέβαια ναί από το ρήμα **διδάσκα** δεύτερο όμως; Την απάντηση δίνει ο αναγνώστης μας απ' ιστορία Ευθείας Κ. Βαγγέλη **παταμούλος** που είναι — λοι: — ...διδάσκαλος. Μας φρε:

«Στις γλωσσολογικές τεύ 1550 της "P" με τίτλο **Διδασκά...** γράφετε — μεταξύ άλλων — και τα εξής: "Οποιοσδήποτε σε διαφορετικό σύμμετρο αφού διαβάσει όλα μισούμενοι ο αγαθός **διδάσκαλος**, παρακαλείται μου γράφει". Και σε άλλο σι γράφετε: "Εμείς, ως στήλη τα απορρίπτουμε. Αυτά διεφώνουν την ιστορία της γσσας μας"...

Σας γράφω λοιπόν, σή ολίγα τινά για τη λέξη **"διδάσκαλος"** και λόγω οπλολογίας **σκαλος**. **"Δασκαλος 1.** / που διδάσκει στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. 2. (γενικότ.). / που διδάσκει, ερμηνεύει ή φωτίζει. ΕΤΥΜ. Από το **σκώ**". (Λεξικό: Γ. Μπαμπινίσι)

Εάν η λέξη **διδάσκαλος** ταί μόνο από το **διδάσκα**, ερωτάται, ποι βρέθηκαν στοιχεία (= γραμμάτια): **α.** Άρα το μέρος **-αλος** της **διδάσκαλος**, επειδή δεν παραγωγική κατάληξη, η χεται από κάποια άλλη. Άλλα ο **δασκαλος** και στη χλια εποχή και στη σύγχρονη **διδασκαλίες** λέγονταν οι τριτικές παραστάσεις στην Αθήνα — **Δημοδιδάκαλο** γόταν προ ολίγων ετών ο **διδάσκαλος** — ήταν ο **διδάσκαλο** Πολλών, του **Δήμου**, του **Λέω** λοιπόν, πως η δεύτερη **ξη** είναι **λαός**: **Διδάσκ-ω + = Διδάσκ-λαος = Διδάσκα** (με μετάθεση του **α**), οπωρηται, και ο **φιλ-άνθρωπος**.

Ε. Προσεχώς, προτίθε ασχοληθώ με τις λέξεις: **σκώ, στήλη και ιστορία**...

Εμείς θα θυμηθούμε, α τη ρήση των Ιταλών: **se**

ΤΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ

► **Ακούστηκε:** Από το ΦΠΑ διαφεύγουν 1,5 δισεκατομμύρια τον χρόνο.

Το λάθος: Μόνο στον... παράδεισο συμβαίνουν αυτά.

Το σωστό: 1,5 τρισ. δραχμές τον χρόνο!

► **Ακούστηκε:** Ο πεπάτος των παλιοσημερολογιτών.

Το λάθος: Τρία πουλάκια κάθονταν...

Το σωστό: Παλιοσημερολογιτών.

► **Ακούστηκε:** Εδώσε και πήρε το ευχέλαιο αυτές τις μέρες.

Το λάθος: Ναι, στην Κορώνη βρέχει λάδι και στην Καλαμάτα σύκα...

Το σωστό: Οι ευχές, το ευχολόγιο ήθελε να πει, ποιος ξέρει...

► **Ακούστηκε:** Η ορθοπεδική σήμερα κάνει θαύματα...

Το λάθος: Γι' αυτό και συ την τσάκισες τη γλώσσα!

Το σωστό: Η ορθοπεδική...

► **Ακούστηκε:** Ηρθαμε δεύτεροι μεταξύ των πρώτων...

Το λάθος: Καλά, εσένα σε χρειάζεται η στατιστική επιστήμη.

Το σωστό: Δεύτεροι και τα υπόλοιπα εκ του περυσίου.

ΜΙΚΡΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ

ΤΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ

► **Ακούστηκε:** Η πλειοψηφία των αντικειμένων...

Το σχόλιο: Φαίνεται θα άρχισαν να ψηφίζουν και τα αντικείμενα!

Το σωστό: Η πλειονότητα...

► **Ακούστηκε:** Η κατάσταση προχώρα με χωρίς περιορισμούς...

Το σχόλιο: Αυτό μάλιστα, είναι λεκτικό κατόρθωμα!

Το σωστό: Χωρίς, σκέτο...

► **Ακούστηκε:** Εμείς θέλουμε να σας καθησιγάσουμε...

Το σχόλιο: Ποιος είπε ότι δεν υπάρχουν σήμερα γλωσσοπλάστες;

Το σωστό: Καθησιγάσουμε...

► **Ακούστηκε:** Ο απονεμπουμένος πρώην υπουργός...

Το σχόλιο: Χμ, μια απονομη σου χρειάζεται...

Το σωστό: Ο απονεμφθείς...

► **Ακούστηκε:** Πέντε διεκδικούν την κατασκευή του προαστικού...

Το σχόλιο: Αμάν πια, ας το μάθουν επιτέλους...

Το σωστό: Πρόαστιακός...

«Αυτό δεν σου αφορά!»

φθάρους μου προς αυτούς» οπότε πρέπει να βάλουμε και πρόθεση. Μα κοροϊκεύαμε ώρα; Όχι, να. Δεν είναι δικό σου τα παραδείγματα αυτά και εν τα διάλεξα τυχαία. Διαβάτε: «Η χρήση *αφορά* σε είναι λογόγερα και πιο προσηγμένη: [...] *αφορά* στους χειριστές της κυερνήσεως. Το *αφορά* στην περίπτωση αυτή διαφέρει την ανράνη και το *αποβλέπω* σε ή *αποκοπώ* σε. Τώρα που έρχομαι να μιλήσει *αποφράμα* σε, μπορεί π'αρκεί το σε *έδωκε* με τις προμήνη, εσένα κλπ.; *δεν αφορά* *εχωρά* τότε χειριστές του Κις (καρτί το σε) εμφανίζεται ως σημει και περισσότερο κομμητισ-ρεπκό τύπο: πόσο «επισημο-εμβερνάσεις», όποτε να επιπο προσηγμένη σύνταξη, με πόσο «καθημερινοί» οι «χειριόστες να τους εμπνέεται να ατισε; με, πάντως: σκόλο στο σκεπιο, το μόνο από τα νεότερα λεξο-σο-Φορέα, Κρησό, Εβρύμα-ισοι εμπνέει στη σύνταξη με απών την επισημασιολογία η προσηγμένη σύνταξη, που δίκαια και την αντικειμενικά, τον ανθρώπινο, ότι «σήμερα *ε-ναμύρεται* σε», δεν τον κάνει άφορα την «κατανοήσιμη» έστω μπορεί να χρησιμοποιείται και κατά την κριτική διδασκαλία, έ-κατη, φρόντισε όμως γ' αυτό πριν το μάτι, να βάλω τη μαρ-στηρη, ότι «η χρήση *αφορά* σε σημαίνει: «Όσο πιστά...» με άλλο. Κανένας δεν θα επι-να να διακρίνει αν η επίθεση, λά «κατάγει από μακριά, από ου κυβερνητικούς χειριστές, κι γιορτίς ή όσα, για θέμα επί-εντικεπο στην πορεία του ε-ζύλιε ή να μη βάλει σε. Ποδό-ια, παιζουμε κι εσώ, στο γλωσ-εις φωνήεν πάντοτε απ' την α-κά του ομάς.»

ης Η. Χάρης είναι εμπιστευτική εκδόσεων και μεταφραστής.

Οδηγοί σωστοί χρήσης

6

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ ΣΕ -ως ΚΑΙ Ο ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΟΥΔΕΤΕΡΟΥ ΟΜΟΡΡΙΖΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

- ▶ **αεροπορικώς** (επίρρημα)
Το καλοκαίρι, που τα πλοία είναι συνήθως γεμάτα, **αεροπορικώς** προτιμούν να ταξιδεύουν **αεροπορικώς**.
- ▶ **αεροπορικά** (επίθετο)
Το γαμήλιο δώρο των γονέων της νύφης στο ήταν δύο **αεροπορικά** εισιτήρια για τη Νέα Υόρκη.
- ▶ **ενδεχομένως** (επίρρημα)
Δεν πήρα καμιά συγκεκριμένη απάντηση στις ερωτήσεις παιδιού μου, διότι **ενδεχομένως** προσπαθούσε να καταλάβει τι πραγματικά ήθελα να ακούσω.
- ▶ **ενδεχόμενα** (επίθετο)
Είναι δύσκολη απόφαση. Πρέπει να είμαστε έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε όλα τα **ενδεχόμενα** προβλήματα.
- ▶ **επομένως** (επίρρημα)
Δεν έχει προετοιμαστεί πακέτο για τις εξετάσεις επομένως, δεν έχει πολλές πιθανότητες επιτυχίας.
- ▶ **επόμενα** (επίθετο)
Το θέμα έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις, γι' αυτό θα επόμενα...

X/Y μεταβλητές {-a/-os} ως διαφορετικές γραμματικές κατηγορίες

Το λήμε σωστά; Το γράφουμε σωστά;

Λέξη και σύνταξη είναι ένα ζευγάρι που δεν χωράει λάθος
Της Αγγελικησσύλλας / Δε Μανουσίου-Γεωργίου

7

ΖΕΥΓΗ ΟΜΟΡΡΙΖΩΝ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΣΕ -α ΚΑΙ ΣΕ -ως ΜΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ

- ▶ **αδιάκριτα** χωρίς διακριτικότητα, χωρίς ευγένεια
Φέρεται τόσο **αδιάκριτα**, που ανοχλεί τους πάντες.
- ▶ **αδιακρίτως** χωρίς εξαίρεση
Μπορούν όλοι να πάρουν μέρος στο διαγωνισμό χορού, **αδιακρίτως** ηλικίας.
- ▶ **άμεσα** (τροπ.) χωρίς να μεσολαβήσει κάποιος ή κάτι
Δε χρειάζεται να μεσολαβήσεις εσύ· **άμεσα** με τον υπεύθυνο.
- ▶ **αμέσως** (τροπ.) τώρα, γρήγορα
Πρέπει **αμέσως** μόλις του τηλεφωνήσω.
- ▶ **απλά** με απλό τρόπο, με απλότητα
Μιλώ πολύ **απλά** και έτσι τον καταλαβαίνουν όλοι.
- ▶ **απλώς** μόνο
Δεν έχω τίποτα· είμαι **απλώς** κουρασμένη.
- ▶ **έκτακτα** πολύ υγεία, θαυμάσια

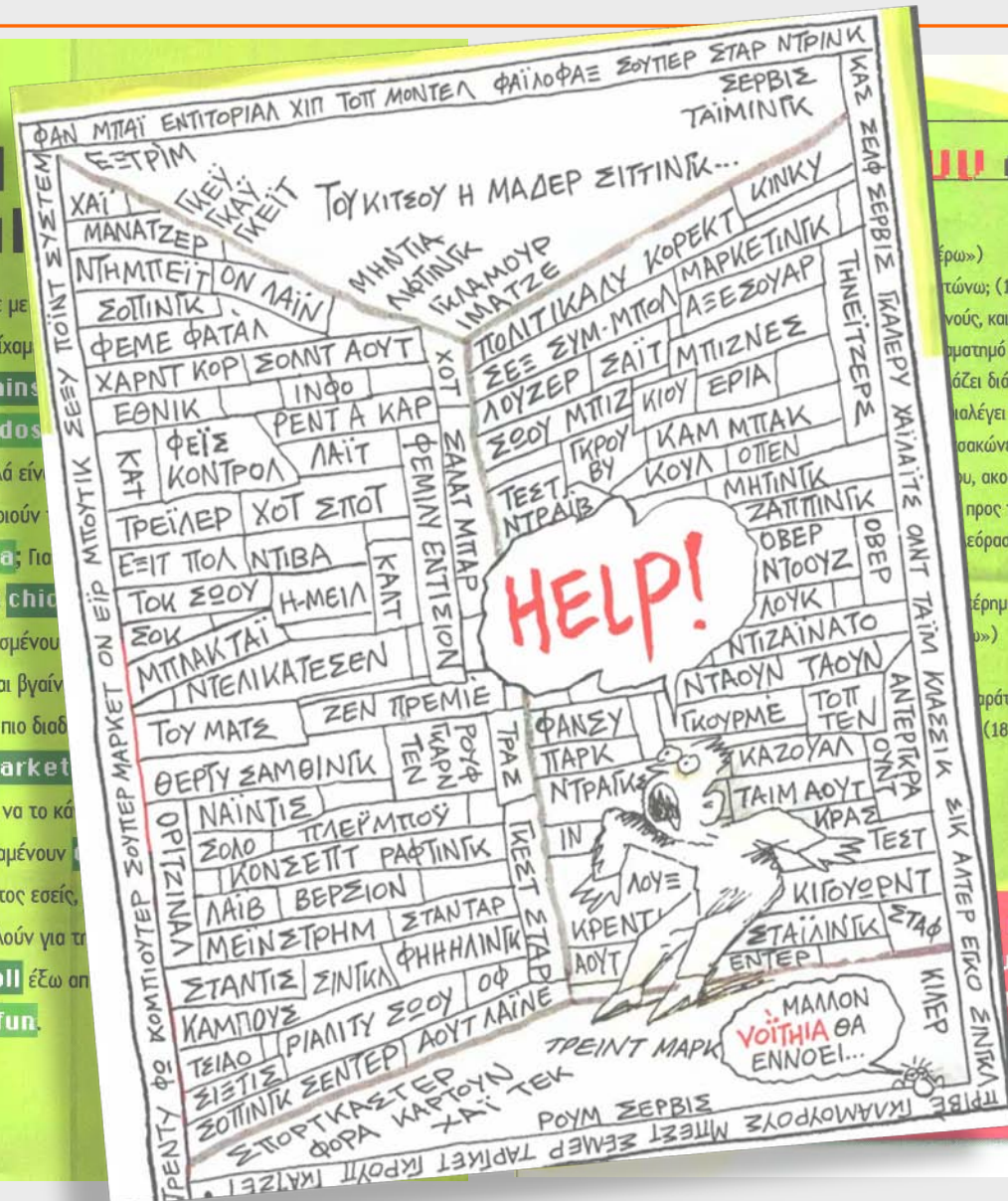
X/Y μεταβλητές {-a/-os} με διαφορετικές σημασίες

Έμμεσες διορθωτικές οδηγίες (Μετρό Feb. 1, 2000)

ΟΜ ΕΛΛΙ

Αποφασίσαμε να ασχοληθούμε με
είναι πολύ **trendy** θέμα. Είχαμ
χάνεται η γλώσσα μας; Η **main**
παίρνετε; θα πάθουμε **overdos**
μπορεί να είναι **heavy** αλλά είν
είναι η γλώσσα που χρησιμοποιούν
showbiz και των **media**. Για
μιλάς και καλά ελληνικά. Είναι **chic**
glamour. Δείτε τους καλεσμένου
προσπαθούν **too much** και βγαίν
το **Internet** έχει γίνει το πιο διαδ
ακόμα και η επιστήμη τού **market**
των σωστών ελληνικών. Πώς να το κά
'00s, αλλά τα ελληνικά παραμένουν
Target group τού θέματος εσείς,
φιλόλογοι...**live**, που μας μιλούν για τ
Ακόμα: τι έδειξε το **exit poll** έξω απ
Το **party** αρχίζει. **Have fun**.

THE ΔΙΝΑΣ ΓΙΑΝΝΑΡΟΥ

Οι λέξεις:

- έρω»
- τώνω; (17 «δεν Ξέρω»)
- νοός, καινοτόμος, τρανταχτός (23 «δεν Ξέρω»)
- ματημό (22 «δεν Ξέρω»)
- όζει διάθεση γρήγορα (14 «δεν Ξέρω»)
- παλέγι το σωστό τρόπο (8 «δεν Ξέρω»)
- σασκάνεται (18 «δεν Ξέρω»)
- ου, ακούει τους άλλους (17 «δεν Ξέρω»)
- προς τα πού θέλω να πάω (10 «δεν Ξέρω»)
- εόραση, μένω σπίτι (11 «δεν Ξέρω»)
- έρημα (15 «δεν Ξέρω»)
- »)
- αράτσα (6 «δεν Ξέρω»)
- (18 «δεν Ξέρω»)

η θάλασσα...
μα είναι να
ποχή που
λούμε, ανα-
δια γλώσσα.

ο. 177

Ορισμοί: Correctives and permissives

A **corrective** is a **directive speech act** of a **metalinguage-to-language direction of fit** that has the following form:

One should neither say nor write X [**prohibitive**];
one should say and write Y [**normative**],
because Z [**explicative**]

A **permissive** is a **directive speech act** of a **metalinguage-to-language direction of fit** that has the following form:

One may say or write X and/or Y [**normative**],
provided that C [**conditional**],
because Z [**explicative**]

Correctives in the Greek press (Nov. 99- Jan. 2000)

Lexicon: 98 (20%)

- foreign words: 30 (6.1%)
 - ▶ English loans: 24 (4.9%)
 - ▶ loans from other languages: 3 (0.6%)
 - ▶ loan transcriptions: 3 (0.6%)

- marked archaisms: 25 (5.1%)
- marked demoticisms: 25 (5.1%)
- translation errors: 25 (5.1%) [...]

Phraseology: 29 (5.9%)

- formulaic expr.: 21 (4.3%)
- ἀφορὰ (σε) [to concern / be about]: 8 (1.6%)

Semantics: 13 (2.7%)

- obscurity of learned/archaistic forms: 7 (1.4%) [...]

Morphology / Syntax: 199 (45.7%)

- violation of archaistic rules: 27 (5.5%)
- demotic adv. ending (-α): 29 (6%)
- stress mov. in declension: 25 (5.1%)
- imperative: 6 (1.2%)
- Greek-foreign compounds: 2 (0.4%)
- ▶ foreign word morphology: 1 (0.2%) [...]

Orthography: 75 (15.3%)

- for/against Roman script (in some registers): 3 (0.6%) vs. 10 (2%)
- loan transliteration: 7 (1.4%) [...]

loans: 62 (12.7%)

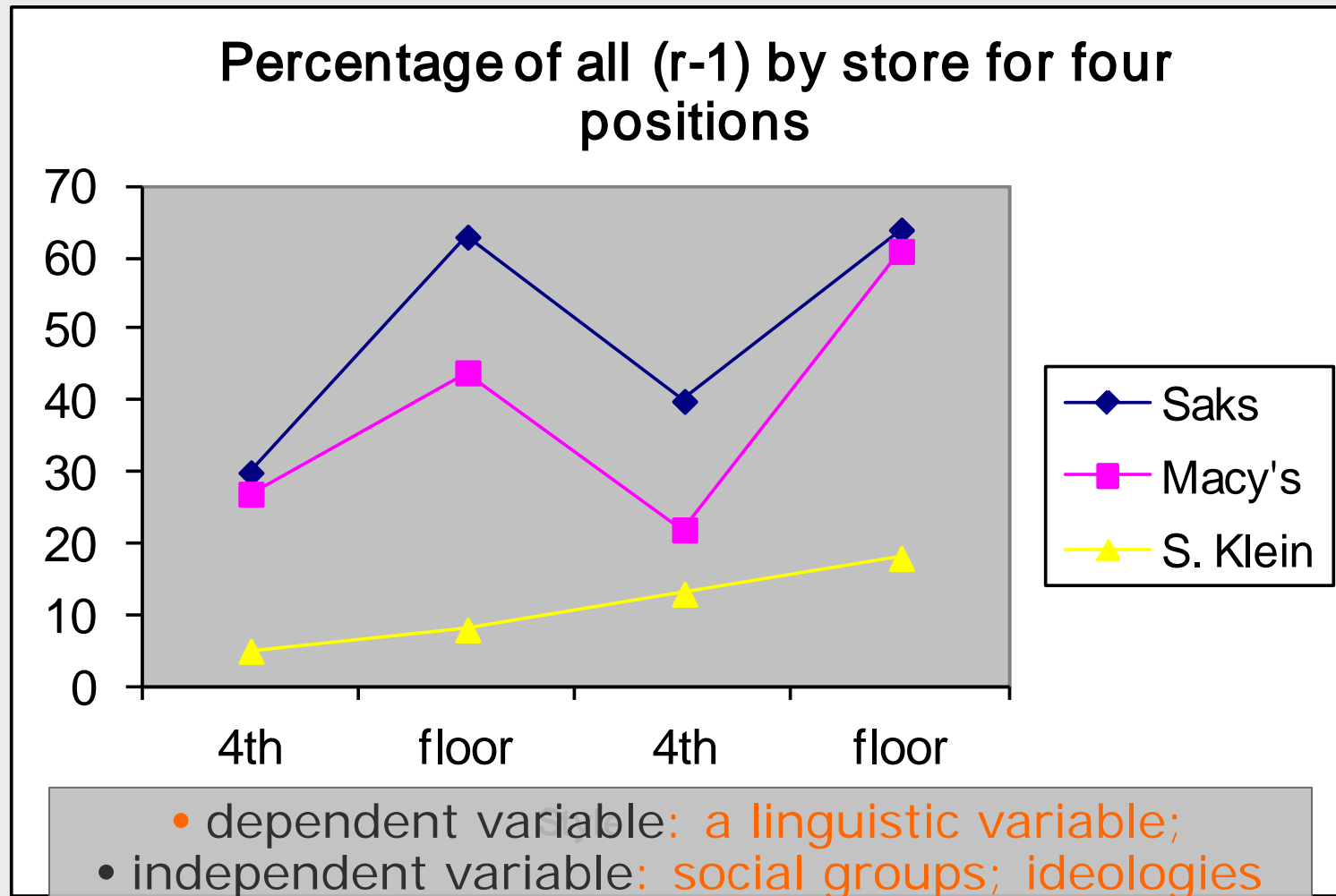
diglossia: 158 (32.2%)

Γλωσσικές στάσεις

- » «Affect for or against a psychological object»(Thurstone, 1931)
- » «A learned disposition ot think, feel and behave towards a person or object in a particular way»(Allport, 1954)
- » «A construct, an abstraction ... an inner component of mental life ... [expressed in] stereotypes, beliefs, verbal statements or reactions, ideas and opinions, selective recall, anger or satisfaction» (Oppenheim, 1982)

- ▶ Γνωστικό (cognitive)
- ▶ Συναισθηματικό (affective)
- ▶ Βουλητικό (conative)

Ανεξάρτητη – εξαρτημένη μεταβλητή

W. Labov, "The Social Stratification of (r) in NY City Department Stores"

Εξαρτημένη – ανεξάρτητη μεταβλητή

Independent variable:

4 bilingual speakers read a passage once in English and once in French = 8 passages

Dependent Variable:

Height, good looks, leadership, sense of humour, likeability, intelligence, religiousness, self-confidence, dependability, kindness, entertaining, ambitious, sociable character

- In variationist studies, the linguistic variable is the dependent variable (*ideology-in-language*);
- In language-attitude studies, the linguistic variable is the independent variable (*implicit ideology of language*).

Εναρμονισμένες αμφιέσεις (matched-guise)

» Οι Κύπριοι ομιλητές θεωρούν αυτούς που μιλούν την κοινή «περισσότερο

- > ελκυστικούς,
- > φιλόδοξους,
- > έξυπνους,
- > ενδιαφέροντες,
- > μοντέρνους,
- > φερέγγυους,
- > ευχάριστους,
- > μορφωμένους»

αλλά «όχι περισσότερο

- > ειλικρινείς,
- > φιλικούς,
- > ευγενικούς,
- > ούτε με περισσότερο χιούμορ»

A. Papapavlou, «Attitudes towards the Greek Cypriot Dialect: Sociocultural Implications» (1998)
matched-guise technique
(τεχνική εναρμονισμένων αμφιέσεων)

Εναρμονισμένες αμφιέσεις (matched-guise)

	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	Υ	Χ	F-RATIO / Z-TEST	P
ΚΥΡΟΣ	Ευφυΐα	4.79	4.78	Z=0.074	p>0.05
	Αυτοπεποίθηση	5.05	4.89	F188, 194=1.78	p<0.05
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ	Φιλικότητα	3.69	4.54	Z=5.55	p<0.05
	Αξιοπιστία	4.47	4.87	F189, 196=1.42	p<0.05
	Προοδευτικότητα	2.81	4.45	F187, 195=1.39	p<0.05
	Καλή χρήση	4.43	4.82	F189, 195=1.44	p<0.05

Μαρία Αραποπούλου, «Δημοτική, καθαρεύουσα και οι στάσεις των νέων» (1998)

Εναρμονισμένες αμφιέσεις (matched-guise)

αποσπάσματα λόγου τριών διαφορετικών ομιλητριών που ζούν στην Ελλάδα (μιας ομογενούς από το Καζακστάν, μια Γαλλίδα και μιας Αλβανίδα) και οκτώ ομογενών Ποντίων από τις Δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης

οι αξιολογητές «ήταν σε θέση να προσδιορίσουν σωστά την εθνική ταυτότητα των ομιλητριών»

«οι ομιλήτριες από την Αλβανία και την πρώην Σοβιετική Ένωση κρίθηκε ότι έχουν χαμηλή μόρφωση και κατώτερο επάγγελμα και στην πατρίδα τους και εδώ», αξιολόγηση που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

οι αξιολογητές δεν θα επιθυμούσαν κοινωνικές ή εργασιακές σχέσεις με καμία από τις τρεις ομιλήτριες

περισσότερο θετικά αξιολογήθηκε η Γαλλίδα ομιλήτρια, με δεύτερη στη σειρά προτιμήσεων τη Ρωσίδα και τελευταία την Αλβανή

οι οκτώ Πόντιοι ομιλητές, επειδή έγιναν αντιληπτοί ως «ομογενείς» (θετικό γνώρισμα), αξιολογήθηκαν ως σύνολο θετικότερα

οι αξιολογητές δήλωσαν ότι θα τους προσλάμβαναν στη δουλειά τους, αλλά μόνο σε κατώτερες θέσεις εργασίας.

Ιδεολογίες-στη-γλώσσα

«Οι πρόωρες εκλογές αποτελούν κατά κανόνα **προνομίαν** της **κυβερνώσης** πλειοψηφίας. Το **κυβερνών** κόμμα, δηλαδή η ηγεσία του, κρίνει ότι η πολιτική συγκυρία είναι **υπέρ αυτού**. Οδηγεί, λοιπόν, τους πολίτες στις κάλπες προδικάζοντας ότι, **υπό** τις συγκεκριμένες συνθήκες, θα εξασφαλίσει εκλογική νίκη και συνεπώς μια νέα τετραετία. Ο μύθος **δηλοί** ότι πρόωρες εκλογές **έχομε** **μόνον** όταν οι **προκαλούντες** την έκτακτη αναμέτρηση έχουν τη βεβαιότητα της νίκης. Και μένει η σκηνοθεσία. Ο συνταγματικός νομοθέτης έχει προνοήσει να είναι δύσκολη η προσφυγή στις κάλπες **προώρως**, προτού δηλαδή λήξει η τετραετία για την οποία εκλέγεται η Βουλή και σχηματίζεται κυβέρνηση **στηριζόμενη** στην κοινοβουλευτική πλειοψηφία. **Εν τούτοις** οι **κυβερνώντες επικαλούμενοι**, λ.χ., την ανάγκη να γίνουν λεπτοί χειρισμοί σε εθνικό θέμα προσφεύγουν στις κάλπες και κατά κανόνα κερδίζουν [...]».

Σταύρος Ψυχάρης, «Μηδενική βάση» [Κύριο άρθρο], *Το Βήμα* 5/10/08

Ιδεολογίες-στη-γλώσσα

1. Ελεύθερη Ώρα
Ελεύθερος
2. Απογευματινή
Αδέσμευτος Τύπος
Ελεύθερος Τύπος
3. Αυριανή
Έθνος
Ελευθεροτυπία
Τα Νέα
4. Αυγή
5. Ριζοσπάστης

καθαρεύουσα

δημοτική

Χατζησαββίδης, *Ελληνική γλώσσα και δημοσιογραφικός λόγος* (1999)

Ο άξονας
αριστεράς-δεξιάς
συμπίπτει
(μερικώς) με τον
συμβολικό άξονα
δημοτικής-
καθαρεύουσας

Πρόστιμα σε όσους καταστρέφουν την Γλώσσα

1) Το πρότεινε το βράδυ της Κυριακής στην εκπομπή του κ. **Αγγελου Σακκέτου** ("Τηλεώρα") ο επίκουρος καθηγητής της Λατινικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών κ. **ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΟΥΡΛΙΔΗΣ**: Να επιβάλλονται ποινές και να πληρώνουν ΠΡΟΣΤΙΜΑ όλοι οι ραδιοτηλεοπτικοί σταθμοί, των οποίων οι συντάκτες καταστρέφουν την Ελληνική Γλώσσα ή χρησιμοποιούν ξένες λέξεις, ενώ υπάρχουν οι αντίστοιχες ελληνικές (millepianti - χιλιετία, σπόνσορας - χορηγός κ.λ.π.)

- Δεν είναι δυνατόν εμείς στα Πανεπιστήμια να κάνουμε αγώνα για να μάθουν τα παιδιά σωστά Ελληνικά και να έρχονται κάτι δημοσιογράφοι που χαλάνε σε μερικά δευτερόλεπτα από την τηλεόραση ό,τι εμείς φιάχνουμε με κόπο, κατέληξε ο κα-

θηγητής Τουρλίδης. 2) **ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ** και για να δείτε πώς καταστρέφεται η Ελληνική Γλώσσα από τους αγράμματους επώνυμους: Ο συμπαθέστατος **Γύφτος** (και Ιεχωβάς) τραγουδιστής **ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΗΣ** μόλις συνέθεσε το εξής τραγουδάκι που περιέφερε αυτές τις ημέρες από καναλιού εις κανάλιον: "Μια νέα μπαίνει σε λίγες μέρες **ΧΙΛΙΕΤΗΡΙΔΑ** / του χρόνου πρόσφυγες θα μετακομίσουμε σε άλλη Πατρίδα"!!

ΔΗΛΑΔΗ, για να κάνει ομοιοκαταληξία ο κ. Χατζής, συγγέει την Χιλιετηρίδα με την **ΧΙΛΙΕΤΙΑ!**

Όσο για τα περί μετακομίσεώς μας σε άλλη πατρίδα, προφανώς ο Ιεχωβάς, στον οποίον πιστεύει ο κ. Χατζής, θέλει την Ελλάδα για τους λαθρομετανάστες...

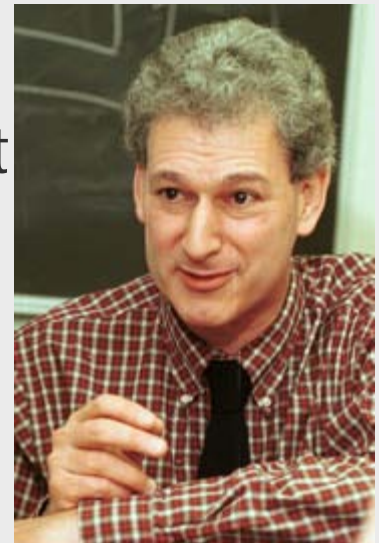
Ελεύθερη Όρα
29/12/1999

«Ο μάγκας του σήμερα χρησιμοποιεί [διάφορους] όρους για να εκφράσει την αλαλιότητα του, τη τεξνομαλκή του ανωριμότητα, τον επικοινωνιακό και κοινωνικό αποκλεισμό» (σ. 20). «Οι νέοι μας – συχνά ο τρόπος έκφρασής τους είναι αποτέλεσμα της γλωσσικής τους πενίας και της αδυναμίας τους να εκφράσουν σωστά τις σκέψεις τους τόσο στον προφορικό όσο και στο γραπτό λόγο» (σ. 29). «Οι νέοι μας – έχουν φτάσει στο σημείο να μην μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις λέξεις, όπως οι παλιότεροι, ομοίως με το λεξιλόγιο των Ε.Ρ. Τ. 2 για τον προφορικό λόγο» (σ. 29-30). «Το ελληνόπουλο που είναι κληρονόμος του μεγαλύτερου γλωσσικού αποθέματος, αλλά και ο κτηνοτρόφος που έχει 1000 λέξεις, μπορεί να μην μπορεί να συνεννοηθεί με το κοπάδι του» (σ. 34). «Οι νέοι μας, όπως ακρωτηριάζουν τις προτομές των ηρώων, όπως βεβηλώνουν ιερούς χώρους και μνημεία, έτσι ακρωτηριάζουν και βεβηλώνουν και τη γλώσσα μας» (σ. 109).

Μεταγλώσσα

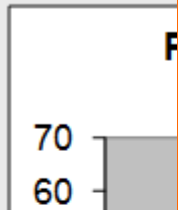
- » «την μία και αιώνια ελληνική γλώσσα πρέπει να την βλέπουμε ως αισθητικό κατόρθωμα της ψυχής και του πνεύματος του λαού μας». (Καθημερινή 28.1.95, 12)
- » «την αναγκαιότητα επαναφοράς του πολυτονικού συστήματος, απαραίτητου και για την στοιχειώδη επανασύνδεση της σημερινής με τις παλαιότερες μορφές της μακραίωνης ενιαίας ελληνικής γλώσσας». (Καθημερινή 16.6.94, 12)
- » τα ελληνικά είναι «εννοιολογική» γλώσσα σε αντίθεση με όλες τις άλλες γλώσσες που είναι «σημειολογικές» (διάφορες πηγές)

"But I do not address myself only to articulated beliefs that are incorrect or contemptible. I should clarify that ideologies about language, or linguistic ideologies, are any sets of beliefs about language articulated by the users as a rationalization or justification of perceived language structure and use. [...] [I]n certain areas the ideological beliefs do in fact match the scientific ones, though the two will, in general, be part of divergent larger systems of discourse and enterprise".

Παραδείγματα και επεξηγήσεις

Παραδείγματα (1/9)

Παραδείγματα (2/9)

» Οι Κύπριοι
την κοινότητα

Παραδείγματα (3/9)

Ιδεολογίες
στη γλώσσα,
όχι για τη
γλώσσα

Παραδείγματα (4/9)

1. Ελεύθερη Ώρα
Ελεύθερος
2. Απογευματινή
Αδέσμευτος Τύπος
Ελεύθερος Τύπος
3. Αυριανή
Έθνος
Ελευθεροτυπία
Τα Νέα
4. Αυγή
5. Ριζοσπάστης

καθολική
↑
↓
δημοτική

(μερικώς) με τον
συμβολικό άξονα
δημοτικής-
καθαρεύουσας

κανόνα προνομίαν
βερνών κόμμα,
λιτική συγκυρία είναι
λίτες στις κάλπες
μένες συνθήκες, θα
ιώς μια νέα τετραετία.
έχουμε μόνον όταν οι
ιση έχουν τη
ηνοθεσία.
ινοήσει να είναι
ισώρως, προτού
ρία εκλέγεται η Βουλή
μένη στην
ιτους οι κυβερνώντες
ίνουν λεπτοί
ουν στις κάλπες και

ιρθρο], Το Βήμα 5/10/08

5

Παραδείγματα (5/9)

Παραδείγματα (6/9)

Ιδεολογίες για τη γλώσσα (μεταγλωσσικές αναφορές)

Παραδείγματα (8/9)

- » «την μία και αιώνια ελληνική γλώσσα πρέπει να την βλέπουμε ως ανεξίτηλο κτήρισμα της ψυχής και του πνεύματός του λαού μας» (Καθημερινή 28.1.95, 12)
- » «την αναγκαιότητα επινοήσεων για το πολυτονικό σύστημα, απαραίτητου και για την στοιχειώδη επανασύνδεση της σημερινής με τις παλαιότερες μορφές της μακραίωνης ενιαίας ελληνικής γλώσσας». (Καθημερινή 16.6.94, 12)
- » τα ελληνικά είναι «εννοιολογική» γλώσσα σε αντίθεση με όλες τις άλλες γλώσσες που είναι «σημειολογικές» (διάφορες πηγές)

...για τη γλώσσα των νέων (1985)

φορους] όρους
τη τη
για σε οσιτισμό»
λώσσας
ους» (σ. 29). «Οι
είναι
ιας και
ούς και
στά τις
Τ. 2 για
πουλο,
ου γλωσσικού
2012 για 00 λέξεις,
γεννηθ
683.html) εί με το
ακρωτηριάζουν
ουν ιερούς
και βεβηλώνουν

"Concern" about language

4 ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Σε θέση μάχης για τη γλώσσα

Επιστολή Παπανδρέου προς τον Μπαλαντίο

Ευρύτατη διάσταση δόθηκε, από ελληνικής πλευράς στο θέμα που ανέκυψε με τις δηλώσεις του Γάλλου υπουργού για ευρωπαϊκές υποθέσεις κ. Αλέν Λαμασο σχετικά με το γλωσσικό καθεστώς στην Ευρωπαϊκή Ένωση

«Να προστατεύσουμε την ελληνική γλώσσα»

Οστρακισμός Ελληνικής

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 3/1/95, σελ. 10

Η Ευρώπη χωρίς τη μητρική της φωνή

Από τον κ. Ιωάννη Μ. Αρβανίτη

Ξαρχής ρωγμές επικίνδυνες για την εντογή του.

Η μητρική γλώσσα της Ευρώπης

11. 1. 95

Ευρώπη χωρίς μητρική γλώσσα

«Εκεί που ο Ευρωπαίος πάει να ειπεί "Δόξα σοι ο Θεός", για κάποιον, έστω, θετικά βήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ακούγεται να ξεφωνίζει κατάπληκτος "Παναγιά μου φτάσε!", παρατηρεί σε εκτενή επιστολή του ο κ. Ιωάννης Μ. Αρβανίτης (Δρ Σορβόνης, επίτ. σύμβουλος υπ. Παιδείας-Ζωγράφου), διότι «τέτοια απήχηση αφήνει το ανήκουστο της Γαλλικής Προεδρίας για φήμιση στην Ε.Ε. της γλώσσας των μικροτέρων χωρών-μελών, μαζί και της Ελληνικής».

Εύλογη θεωρεί αυτή την έκρηξη ο επιστολογράφος, «καθότι η γλώσσα αποτελεί την καρδιά της πολιτισμικής και ζωτικής ιδιαιτερότητας ενός λαού, στοιχείο καταστατικό για τη θεμελίωση της Ε.Ε. Ο φημιμένος λαός ξεπέφτει σε λαό "ειδύων αναγκών", β' κατηγορίας και χωρίς τη έκφραση και δράση, έτσι που στο

θεμελιονόμισμο ευρωπαϊκό οικοδόμημα να ανοίγουν ξαρχής ρωγμές επικίνδυνες για την εντογή του. Διδακτικός, και ο παρομοιακός λόγος των οικοδόμων στον Πλάτωνα (Νόμοι, 902Ε), κατά τον οποίο: "Στην κοινωνία μέσα ο μικρός έχει την ανάγκη του πιο μεγάλου και ο μεγάλος την ανάγκη του πιο μικρού, όπως για να χτιστεί στέρεος πύργος, όπως λένε οι οικοδόμοι, χρειάζεται το συνταίλων λίθων. Αλλά και νοητών πνευμάτων, οι νέ Γερμανοί, οι του "Η Αρβανίτη, 1994 σύνολο τα κής παιδείας Ελληνικής

ομιλία της στην Ακαδημία Αθηνών (7/5/1991), κατέληξε τονίζοντας: "Η ελληνική Ιστορία θεμελίωσε την Ιστορία του δυτικού κόσμου. Και η μορφή της ήταν πολιτική".

«Αυτής της Ελλάδας, της πνευματικής τροφού της Ευρώπης, βάλθηκαν στις ημέρες μας κάποιον "Ευρωπαίον" ηγέτες να της καταπιέζουν τη φωνή, ώστε να μην ακούγεται

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΠΟΦΗ

2 Οβελισμοί...

Την επιβάρυνση του κοινοτικού προϋπολογισμού επικαλείται ο Γάλλος υπουργός, που εμφανίζεται αποφασισμένος να οβελίσει την ελληνική γλώσσα (καθώς και

υ πώς θα λέγεται Ευρώπη;

Greece. The fear of Latinization (Romanization)

Θα «λατινοποιηθεί»
η γλώσσα μας;

Μετά την διακήρυξη των σαράντα
Ακαδημαϊκών για τον κίνδυνο λατινο-
ποίησης του ελληνικού αλφαβήτου, την
σημειολογία του εκφράζει τώρα με
μνημά του και ο Σύνδεσμος Ιστο

Οχι λατινοποίηση της ελληνικής γραφής

Κρούσματα λατινοποίησης της ελληνικής γλώσσας

Κίνδυνος λατινοποίησης του ελληνικού αλφάβητου

ΟΙ ΑΘΑΝΑΤΟΙ ΚΑΤΑΓΓΕΛΟΥΝ...

*Η γλώσσα μας
λατινοποιείται!*

*Το μονοτονικό σύστημα προπομπός
της Λατινοποίησης της γλώσσας μας!*

France. The fear of globalization

Si incroyable que cela puisse paraître, la mondialisation est un phénomène qui menace le français. Le français est menacé par l'industrie américaine de la chanson. Le français est menacé par le spectacle. Le français est menacé par le langage de la « France d'en haut ». Le français est menacé par le langage de la mondialisation néolibérale qui règne encore plus « naturellement » quand elle est portée « spontanément » par la prétendue « langue de l'avenir ». [...] Si le français, l'une des langues les plus « reconnues » au monde, est attaqué en France même, quelle autre langue n'est-elle pas en péril de mort, notamment dans le tiers-monde ? A travers le français, c'est le droit à la différence culturelle, politique et idéologique que met en cause mondialement une entreprise totalitaire qui menace l'humanité d'un appauvrissement sans précédent. [...]

<http://www.defenselanguefrancaise.org/10.html> (2/2)

Αντιληπτική διαλεκτολογία (Weijnen, Rensink, Preston κ. ά.)

- » Πώς «καθημερινοί άνθρωποι» (folk) αξιολογούν τις διαλεκτικές διαφορές μεταξύ γειτονικών περιοχών
- » Ποια γλωσσικά γεγονότα είναι περισσότερο προφανή (salient) στην κοινή αντίληψη
- » **Preston**: η «λαϊκή (folk) γνώση» μελετάται αυτόνομα (\neq διαλεκτολογία / πολιτισμική γεωγραφία)
 - ▶ Κάτοικοι των ΗΠΑ ταξινομούν περιοχές στην κλίμακα 1-4 (ίδιο \leftrightarrow ακατανόητα διαφορετικό)
 - ▶ Ορίζουν διαλεκτικές περιοχές σ' ένα λευκό χάρτη, ονομάζουν τη διάλεκτο της περιοχής και δίνουν παραδείγματα
 - ▶ Προβαίνουν σε αξιολογήσεις **σωστού** ή **ευχάριστου** λόγου

Αντιληπτική διαλεκτολογία (Preston)

Hawaiian Perceptions of U.S. Dialect Distribution

39

- ικανοποιεί συνθήκη αναπαράστασης
- χαρτογραφεί ατομικές αλλά και συλλογικές αντιλήψεις
- ικανοποιεί συνθήκη συσχέτισης:

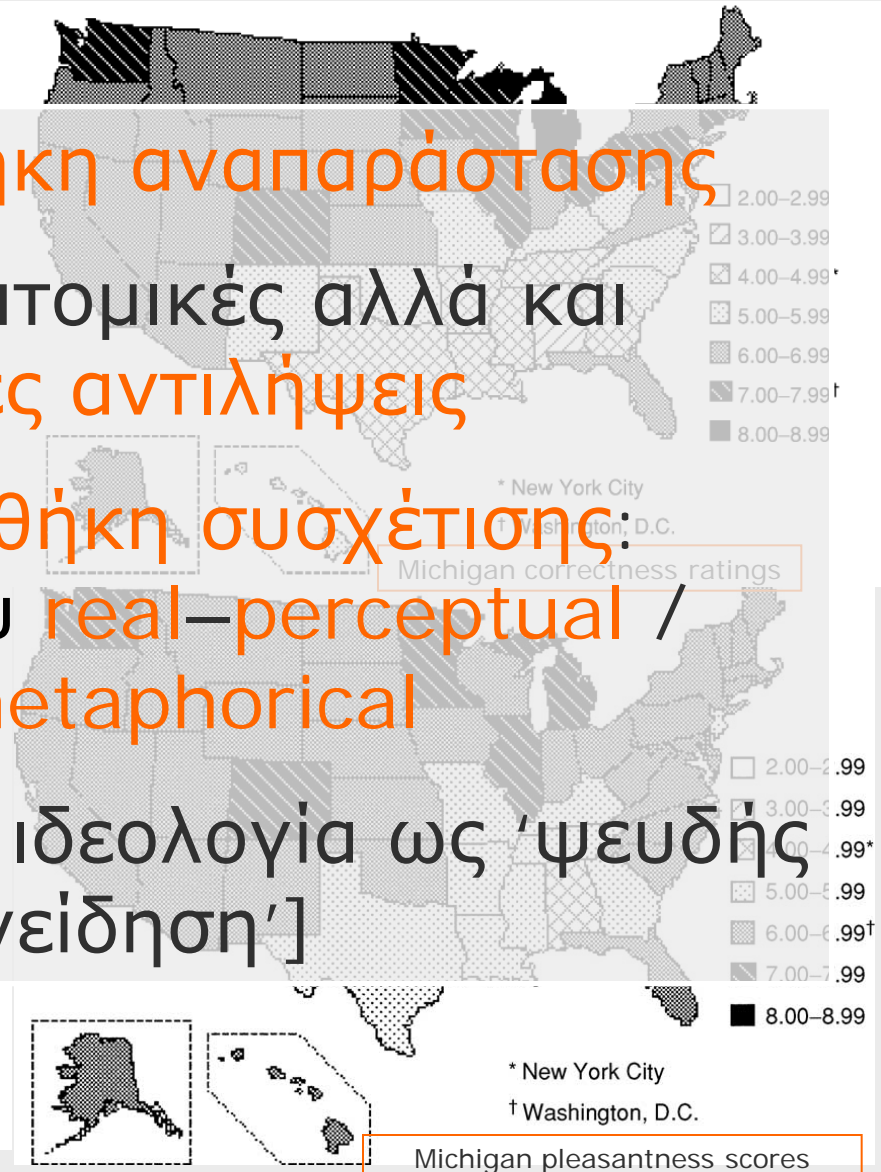
αντίθεση μεταξύ **real-perceptual / literal-metaphorical**

▶ [προϋπόθεση: η ιδεολογία ως 'ψευδής συνείδηση']

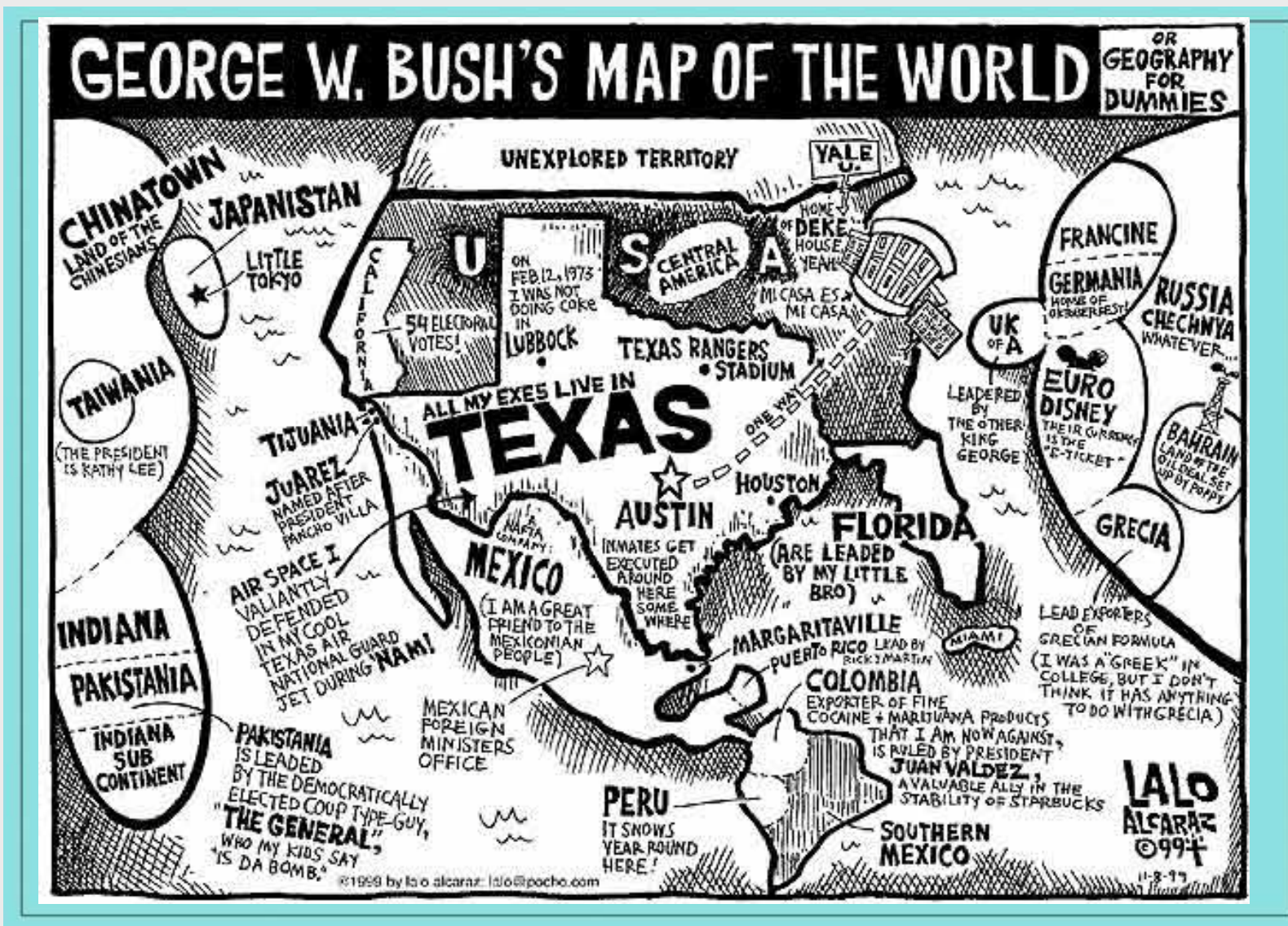
Figure 2.15: A Texas respondent's perception of US dialects

Figure 2.16: A California respondent's perception of US dialects

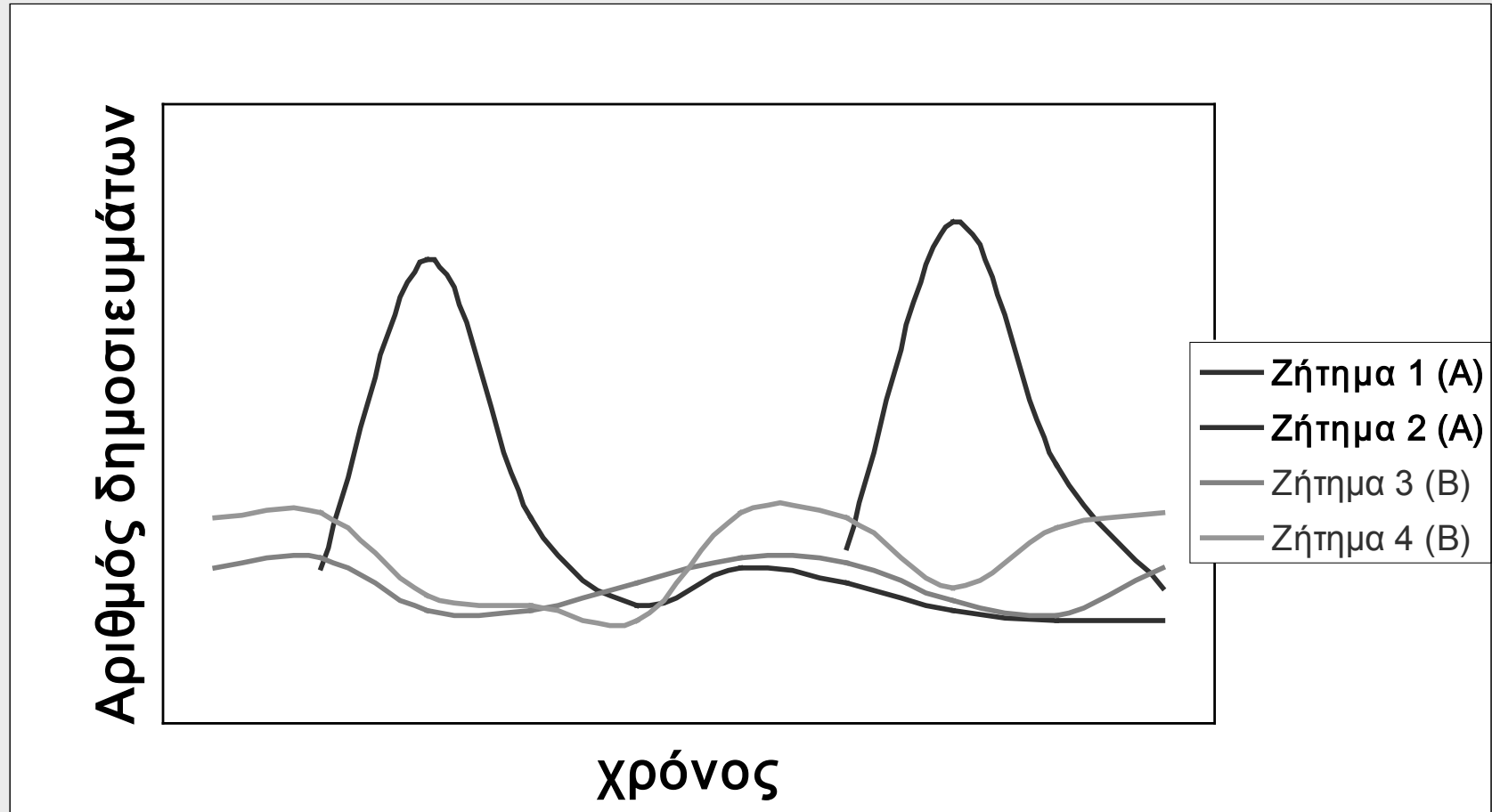
Αντιληπτική διαλεκτολογία: αναλογίες

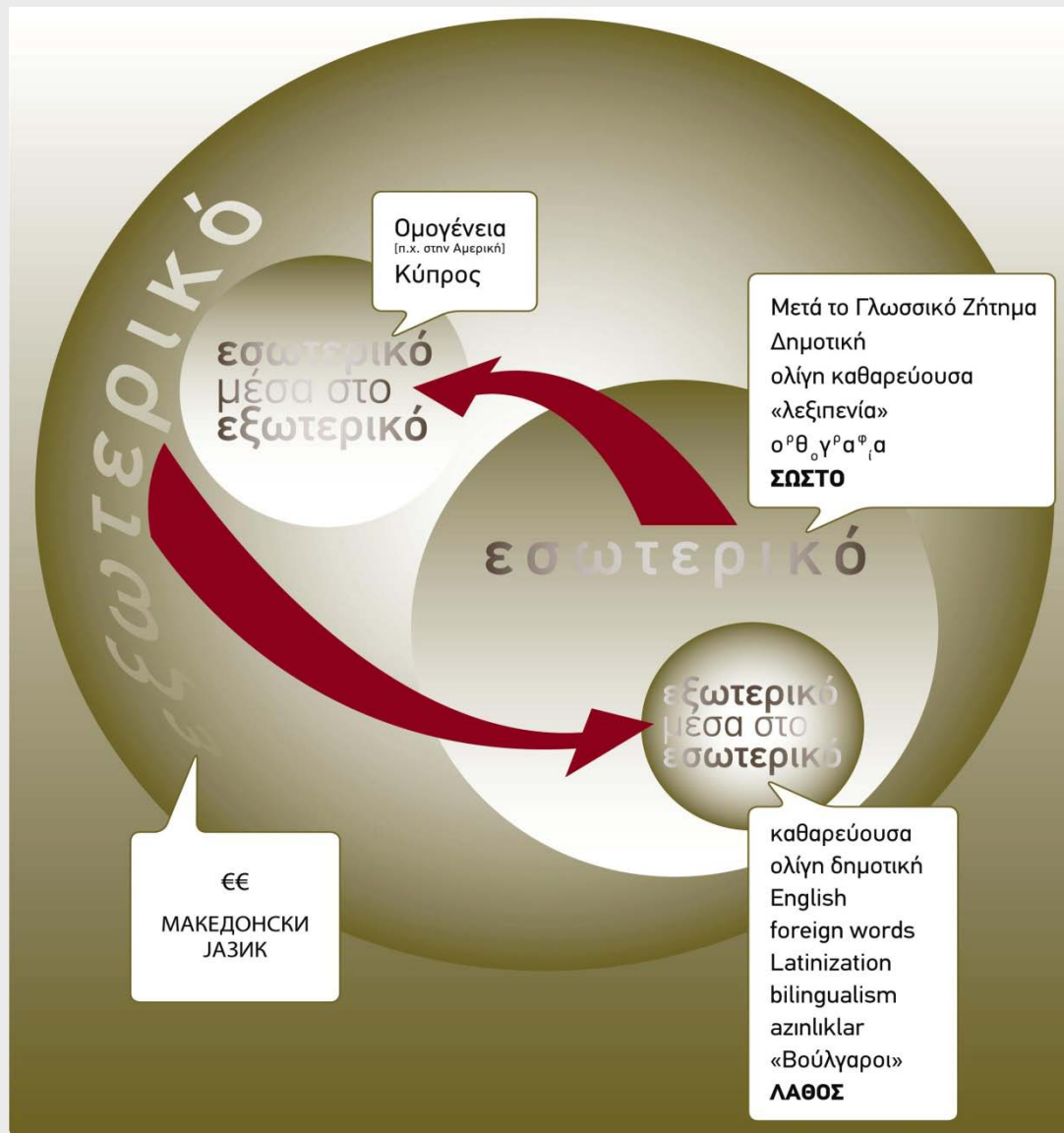
Γλωσσικά ζητήματα στον Τύπο (1976-2001)

1.	Τα αγγλικά «δεύτερη επίσημη γλώσσα»	ηθικός πανικός
2.	«Λατινοποίηση»	
3.	«Βούλγαροι» και Μπαμπινιώτης	
4.	«Μακεδονία», «σλαβομακεδονική» γλώσσα	
5.	«Καθεστώς πενταγλωσσίας» στην ΕΕ	
6.	«Λεξιπενία» των νέων (‘ευδοκίμηση’ and ‘αρωγή’)	
7.	Μεταπολιτευτικά ζητήματα [Διδασκαλία της αρχαίας, Καθιέρωση μονοτονικού, «Γλωσσικό Πρόβλημα»]	ζημονή
8.	Ξένες λέξεις, επίδραση αγγλικής, καθαρισμός	
9.	Μονοτονικό - πολυτονικό	
10.	Η ελληνική ως δεύτερη/ξένη – στο εξωτερικό	
11.	Διαγραμμένα / Λογοκριμένα [μειονότητες κλπ.]	
12.	Διάφορα	

Δύο είδη ζητημάτων

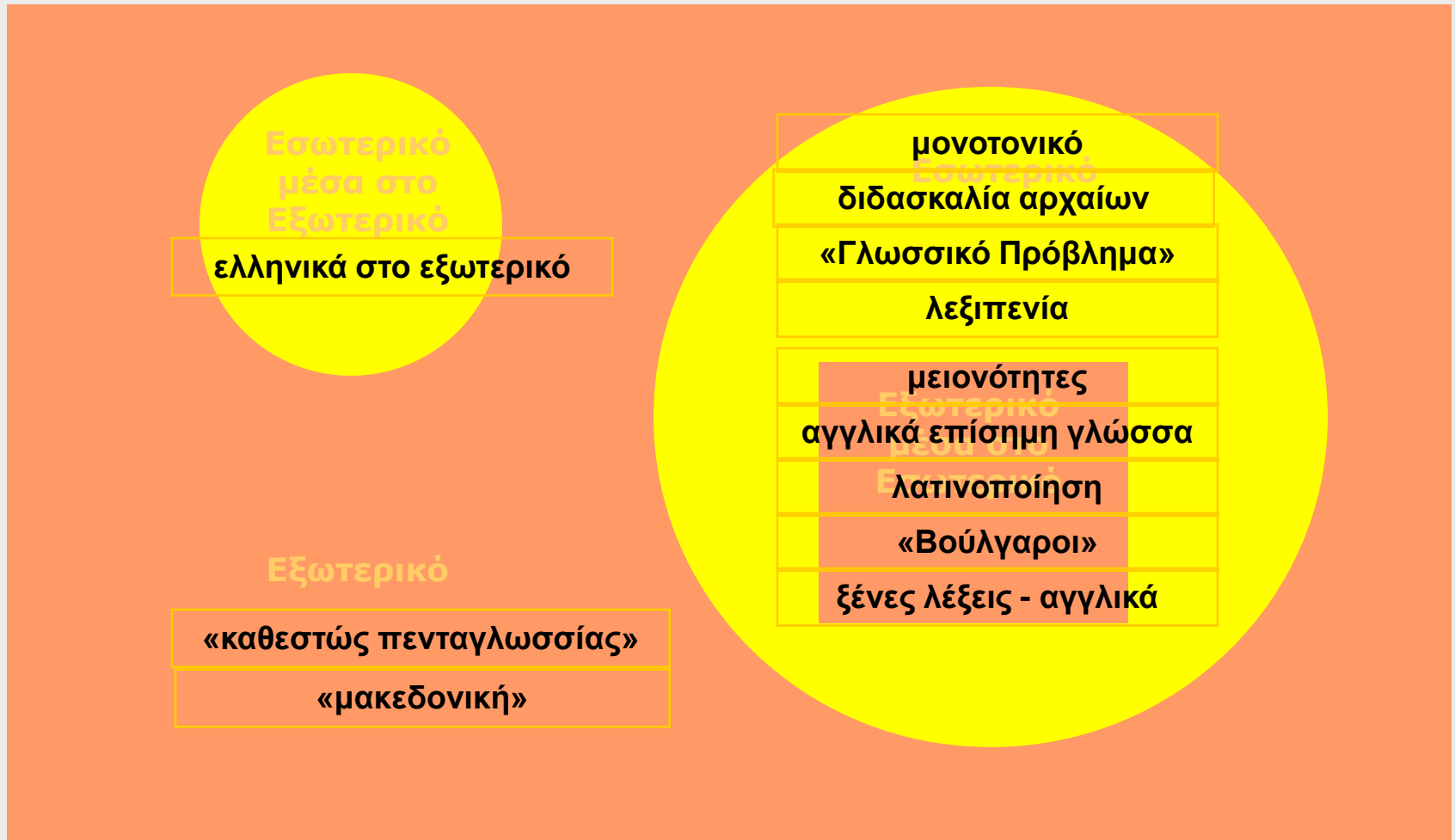
Γλωσσικά ζητήματα επί χάρτου

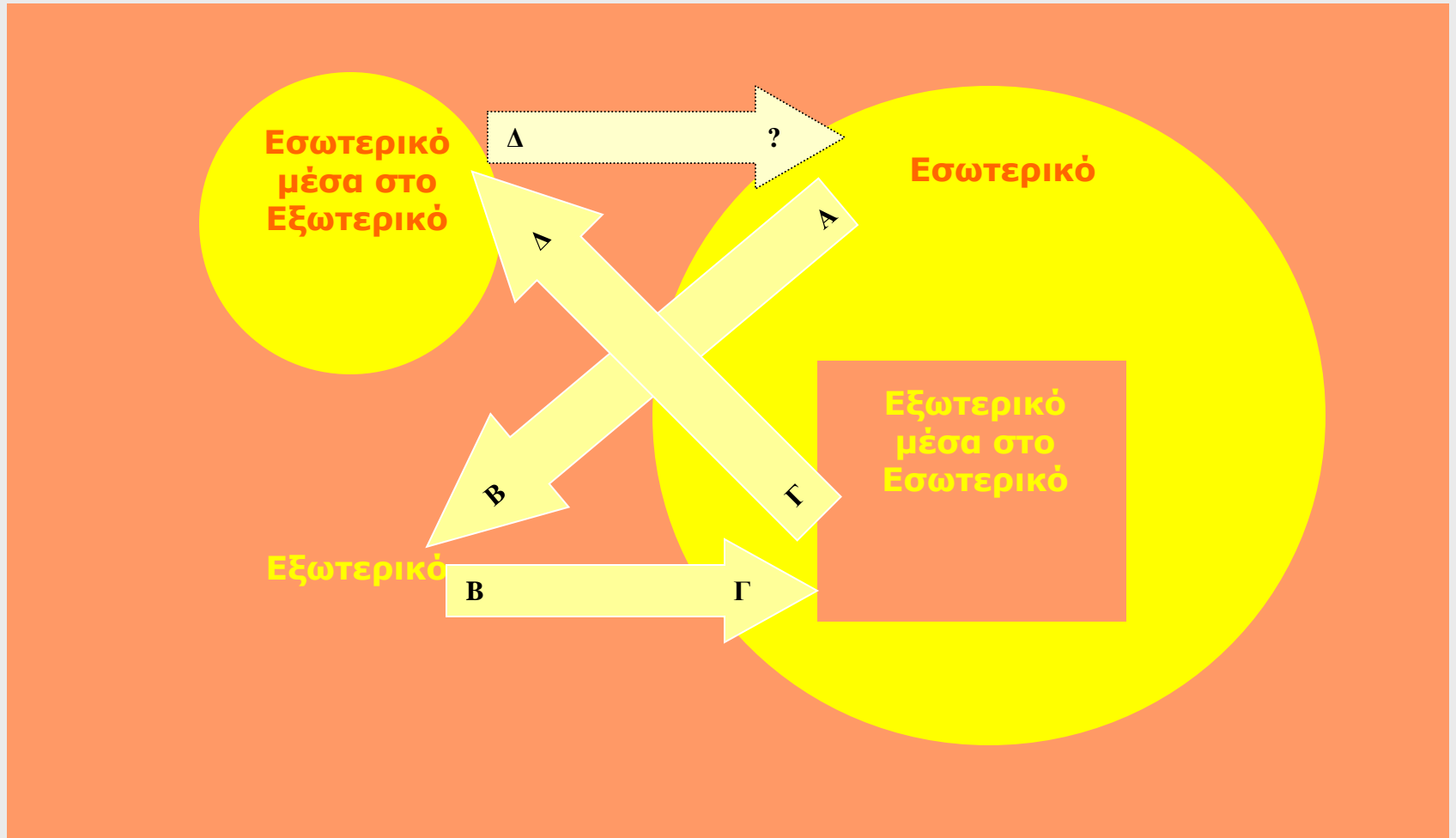
Κοινό εννοιολογικό πλαίσιο: η καθεστωτική ιδεολογία

Μια μιντιακή αφήγηση

Μια μιντιακή αφήγηση

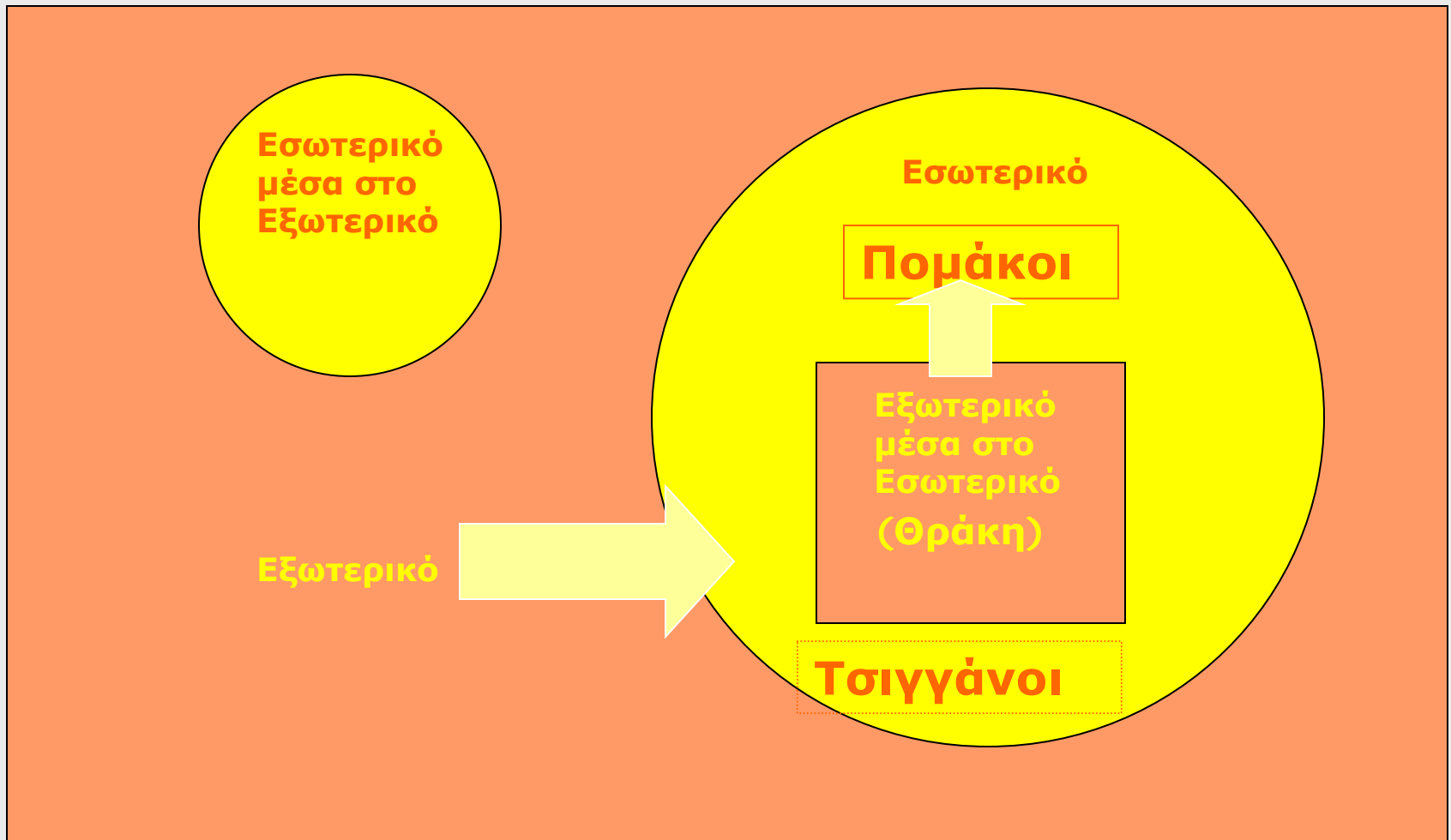
«Ηθικοί πανικοί»

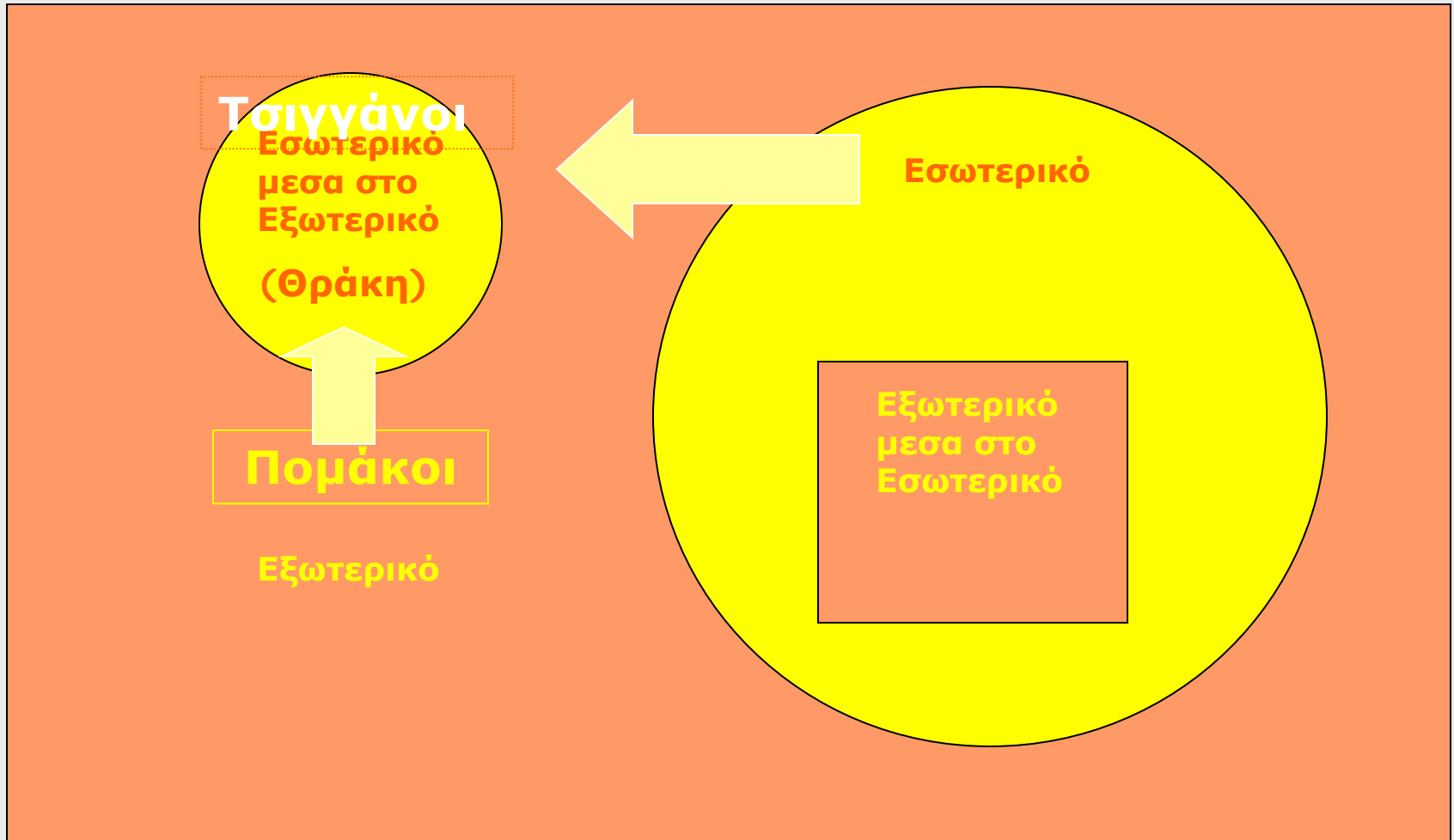
Μελέτες περίπτωσης: Θράκη και Κύπρος

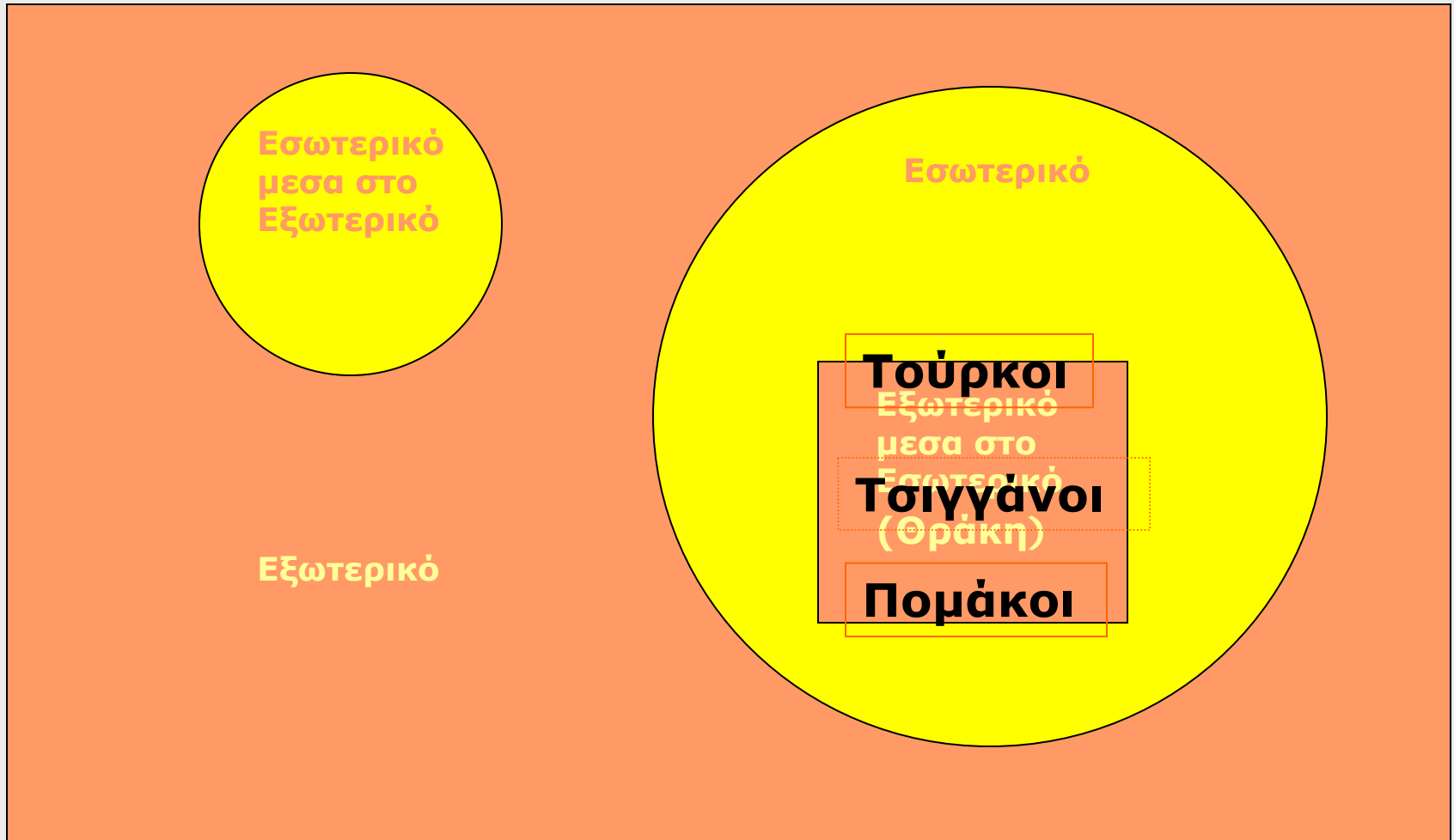
Η ελληνική εθνικιστική σκοπιά (Θράκη)

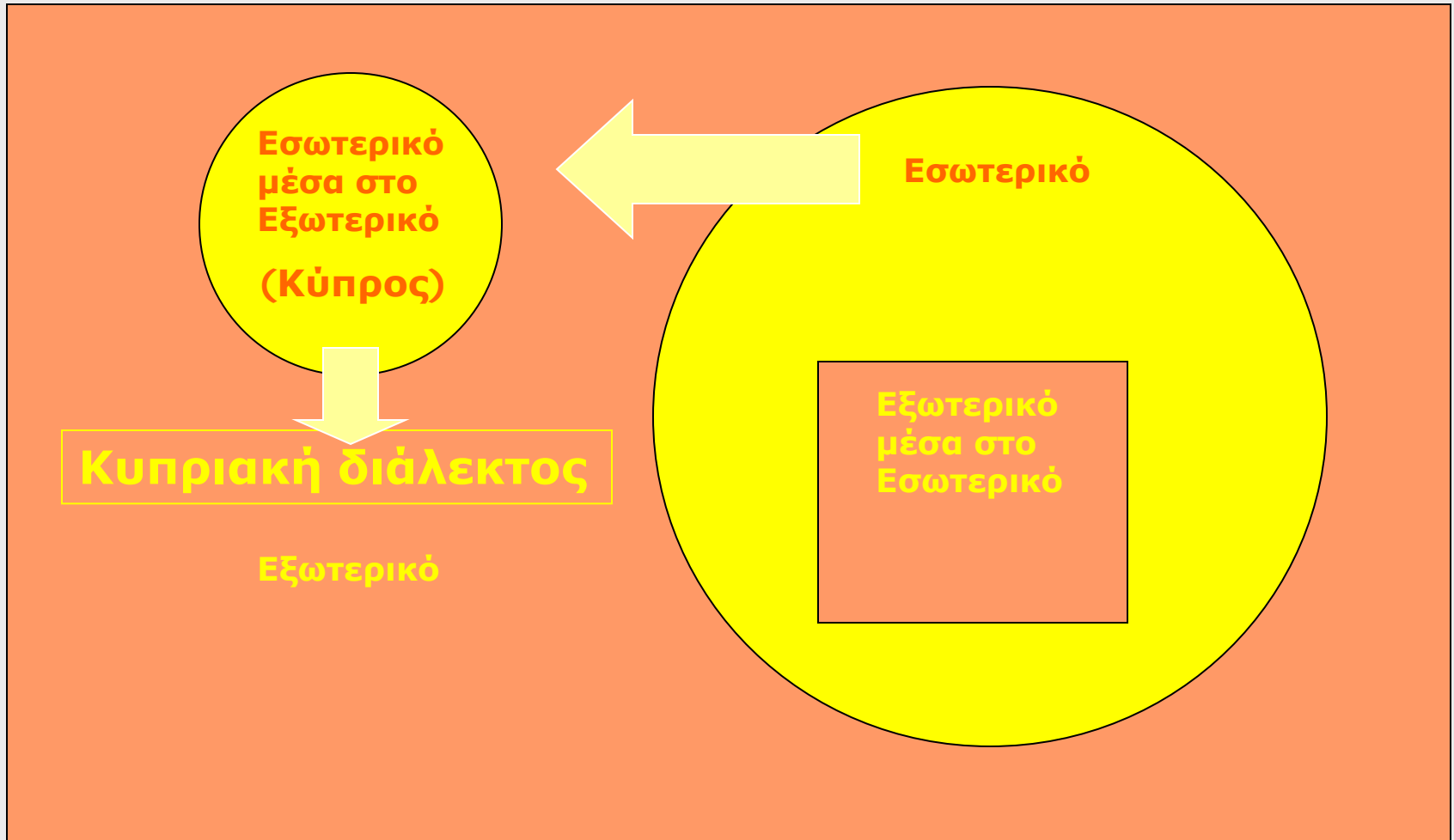
Η τουρκική εθνικιστική σκοπιά (Θράκη)

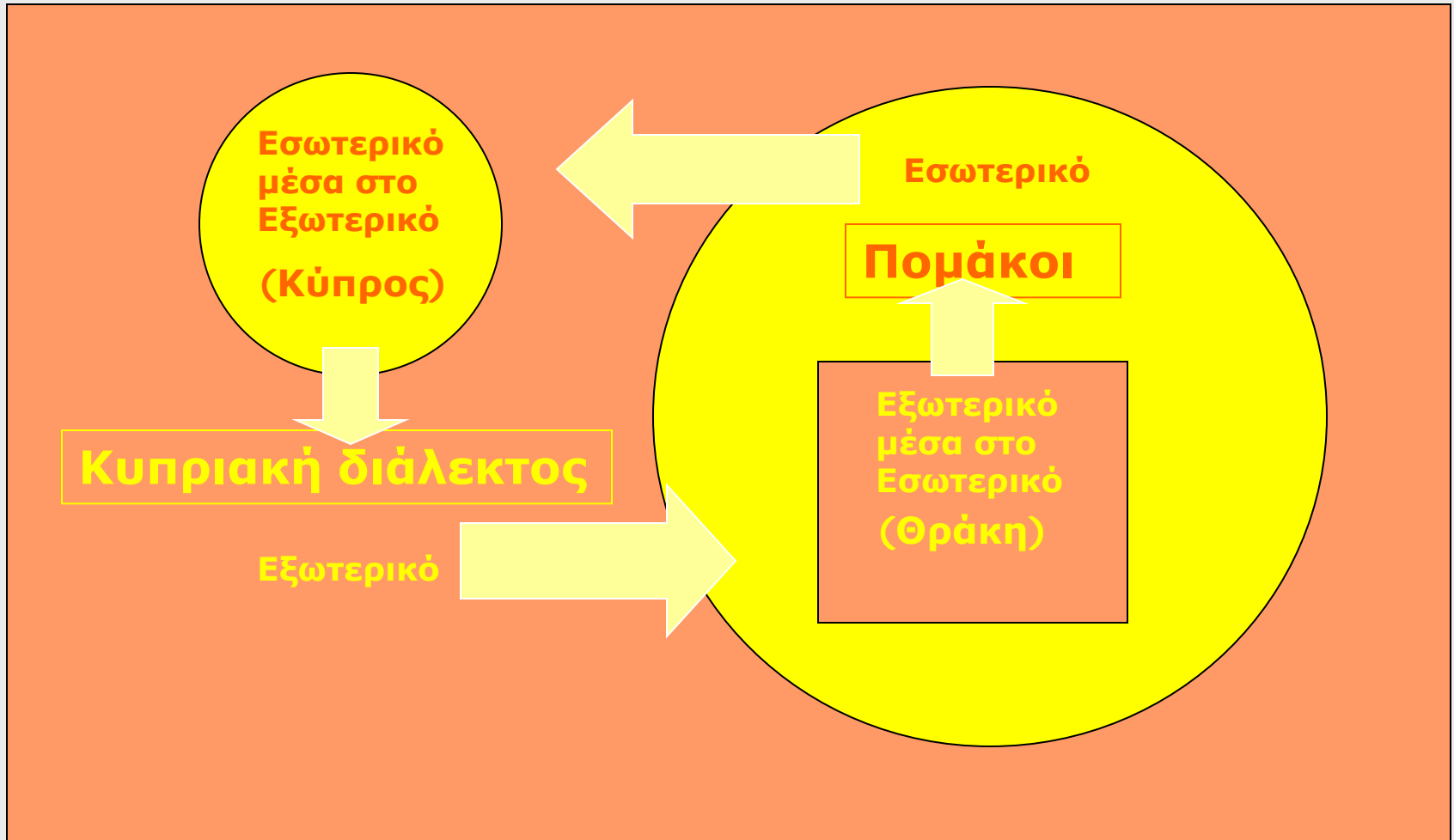
Η «διαπολιτισμική» σκοπιά (Θράκη)

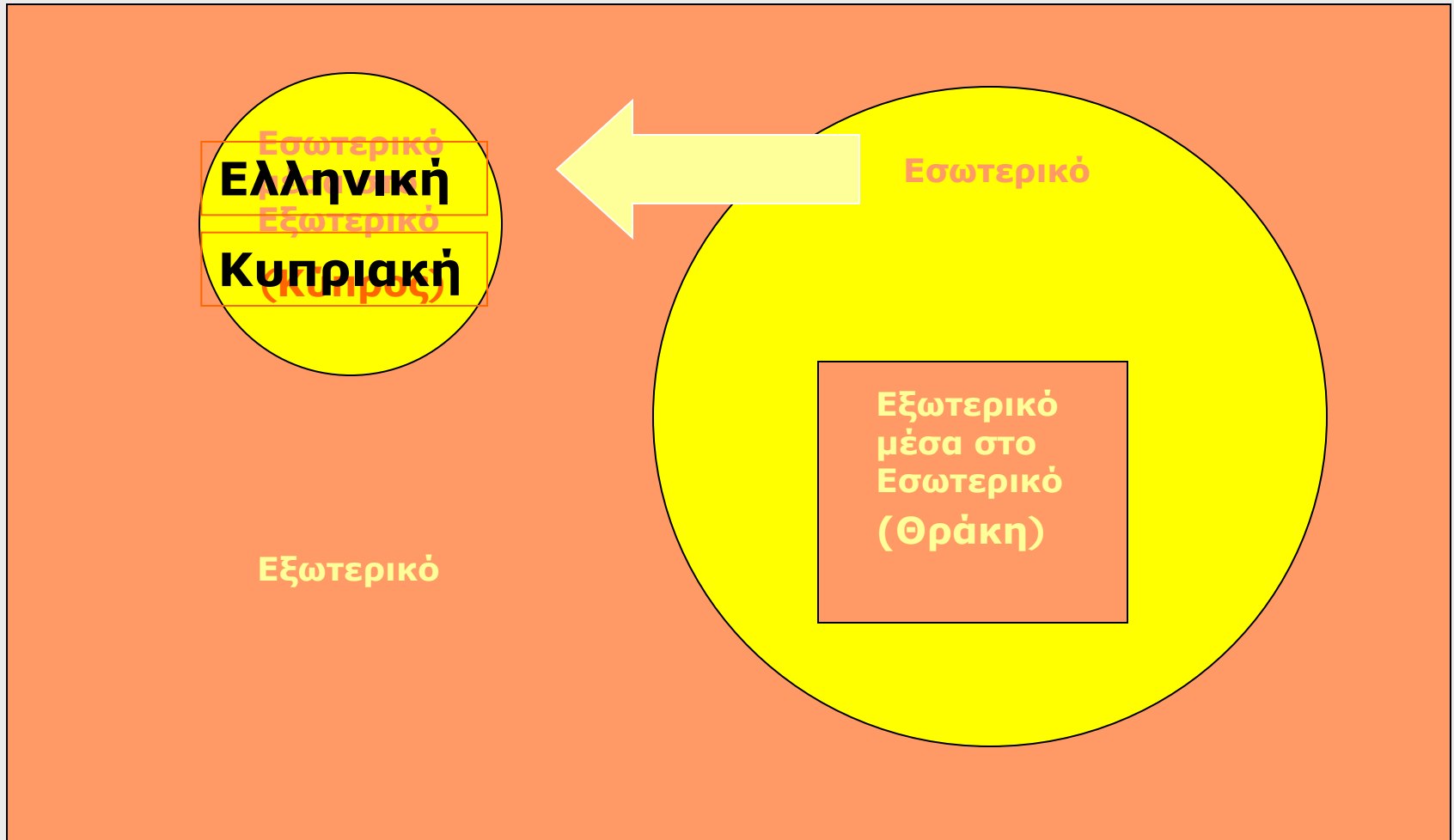
Η εθνικιστική σκοπιά (Κύπρος)

Η ελληνική εθνικιστική σκοπιά (Κύπρος / Θράκη)

Η «διαπολιτισμική» σκοπιά (Κύπρος)

Βιβλιογραφία

Blommaert Jan, επιμ., *Language Ideological Debates*, Berlin: Mouton, 1999.

Garrett Peter, *Attitudes to Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Jaworski Adam, Nikolas Coupland & Dariusz Galasiński, επιμ., *Metalanguage*. Berlin: Mouton, 2004.

Kroskrity Paul, *Regimes of Language*. Oxford: James Currey, 2000.

Μοσχονάς Σπύρος, *Ιδεολογία και γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης, 2005.

Schieffelin Bambi, Kathryn Woolard & Paul Kroskrity, επιμ., *Language Ideologies*. Oxford: Oxford University Press, 1998.